

Az NTMIR-hálózatban online elérhető adatbázisok az 1. táblázatban szereplők közül
(1986. szeptember)

Sor- szám	Az NTMIR-alrendszer	Az adatbázis neve	A szolgáltatóközpont megnevezése	Retrospektí- vítás (év)	Az adatbázis mérete
1.	Tudományos Kutatások NSIR	TK NSIR	NTMIK	7	300
2.	Publikált Dokumentumok NSIR	PDNSIR	VINITI (SZU)	1–5	2–800
3.	Orvostudományi NÁTMIR	MEDIK	CINTI (BNK)	4	50
4.	Mező- és Erdőgazdasági NÁTMIR	Sel'skoe hozajstvo	VINITI (SZU)	2	55
5.	Építésügyi NÁTMIR	Stroitel'stvo, arhitektura*	VINITI (SZU)	1	45
6.	Kémiai és Vegyipari NÁTMIR	TÉI	NTMIK	3	30

* Az adatbázis a VNIIS tulajdona

Az NTMIR-alrendszerekben előállított és az NTMIR-hálózatban 1987-ben online elérhető adatbázisok

Sor- szám	Az NTMIR-alrendszer neve	Az adatbázis neve	A szolgáltatóközpont megnevezése	Az online szolgáltatás kezdő éve
1.	Tudományos Kutatások NSIR	TK NSIR	NTMIK	1983
2.	Publikált Dokumentumok NSIR	PD NSIR	VINITI (SZU)	1983
3.	Ipari Katalógusok NSIR	IK NSIR	NTMIK	1987
4.	Nemzetközi Szabadalmi Információs Rendszer	Analogi Tovznak	NPO Poisk (SZU) NPO Poisk (SZU)	1987 1987
5.	IKANYR	IKANYR	GPNTB (SZU)	1987
6.	Vegyipari Gépgyártási Alrendszer	INFORHIMMAŠ	NTMIK	1987
7.	Orvostudományi NÁTMIR	MEDIK	CINTI (BNK)	1985
8.	Mező- és Erdőgazdasági NÁTMIR	Sels'koe hozajstvo	VINITI (SZU)	1985
9.	Építésügyi NÁTMIR	Stroitel'stvo, arhitektura	VINITI (SZU)	1985
10.	Szénbányászati NÁTMIR	INFORMUGOL'	NTMIK	1987
11.	Kémiai és Vegyipari NÁTMIR	TÉI	NTMIK	1986

Kertész József—Viszocsekné Péteri Éva
(OMIKK)

Beszámoló az 1986. évi 10. londoni online konferenciáról és kiállításról

A Nemzetközi Online és Információs Konferenciák (International Online Information Meeting = IOLIM) az online információkeresési szakma legnagyobb rendezvényei az USA területén kívül. Ezekhez fogható nagy rendezvény ebben a szakmában csak az USA nemzeti konferenciája (ONLINE

néven). Az IOLIM-konferenciát minden évben Londonban tartják, december első teljes hetében, kedden, szerdán és csütörtökön. Hétfőn és pénteken úgynevezett kísérő események csatlakoznak hozzá. A konferencia három napján, vele párhuzamosan, nagyszabású kiállítást rendeznek.

A konferencia

Az 1986. évi konferenciának különös jelentőséget adott, hogy a tizedik volt. (Az elsőt 1977-ben tartották.) Ezen a konferencián mintegy 1600 előre bejelentett küldött vett részt; a helyszínen bejelentkezőkkel, az egy-egy napon résztvevőkkel és a kiállítás látogatóival együtt összesen több mint 4000 szakember jelent meg.

A bevezető plenáris előadásokon a szakma "öregjei", köztük az első két nyilvános online szolgáltatóközpont, az SDC Orbit és a Dialog megalapítói, C. Cuadra és R. Summit adtak összefoglaló áttekintést az online információkeresés fejlődésének állomásairól.

A konferencia két kiemelt témájában az eredeti eredményeket ismertető előadásokon kívül vitautlést is tartottak, felkért vitaindítókkal és résztvevőkkel:

- ◆ a CD ROM alkalmazása adatbázis-szolgáltatásra,
- ◆ az online információkeresés jövője, ezen belül a közvetítők szerepe.

A CD ROM 1986-ban meghozta az egy évvel korábban megjósolt áttörést. Az év első felében rendkívüli gyorsasággal sikerült keresztülvinni a szükséges szabványosítást, mostanra már több tucat adatbázis került piacra CD ROM-hordozón. A konferencián ebben a témában elhangzott előadások többsége már kész termékeket, illetve elkészült szoftverrel szerzett tapasztalatokat ismertetett. Voltak azonban nagy számban további terveket ismertető előadások is. A jövőre vonatkozóak között már volt olyan is, amely a CD ROM mellett az 1987-re bejelentett CD-I adathordozóval foglalkozott. A CD-I — a csak karakteresen kódolt adatokat tartalmazó CD ROM-mal szemben — együtt tartalmaz majd karakteres és faksimile digitális információkat, valamint analóg kódolású képanyagot (és digitális hangot, de ez az adatbázisok szempontjából közömbösnek tűnik). Így a CD ROM-nál alkalmasabb lesz a grafikus információkat is tartalmazó adatbázisok, elsősorban a teljes szövegű adatbázisok terjesztésére.

Az online információkeresés jövőjét taglaló előadásokból és vitákból leszűrhető, hogy még hosszú időn át tovább él a távoli szolgáltatóknál végzett online keresés a CD ROM és CD-I adathordozók használata mellett. 1989-re azt várják, hogy a felhasználás 70%-a lesz online, 30%-a optikai lemezes. A mikroformátum sem hal ki teljesen, a jövőben is szerepet kap a korszerűbb adattárolási formák mellett. Az online információkeresésben a terjedő végfelhasználói rendszerek nem szoríthatják ki a közvetítő által végzett keresést, a két forma egymás mellett él ezután is, mert a keresés alapossága, teljesége, hatékonysága terén a végfelhasználói rendszerek továbbra sem vehetik fel a versenyt a közvetítői

kereséssel, a menürendszerű keresés eredményességében nem érheti el a parancsnyelves keresést.

A konferencia délelőttönként plenáris üléssel kezdődött, utána négy párhuzamos szekcióban folytatódott. A szekciók közül kettő volt az eredeti előadások fóruma, a másik két szekcióban a konferencia alatt végig termékismertető előadások folytak. Ez utóbbiakat adatbázis-előállítók, adatbázis-szolgáltatók, szoftver- és hardverkészítők tartották termékeikről, illetve szolgáltatásairól. Ez a nemzetközi, építészeti tárgyú adatbázis túlzás nélkül hézagpótló. Jelentős fejlesztésekről tájékoztattak például az INSPEC, a Compendex, a MathSci, a Medline, a World Patents Index és a Predicasts PROMT adatbázisok előállítói, valamint a Dialog, a Télésystemes Questel és a BRS szolgáltatóközpontok. A termékismertetésben nagy hangsúlyt kaptak a teljes szövegű adatbázisok. Külön szekciókat szenteltek a hálózatokkal, a mikroszámítógépes szoftverekkel és az online adatbázisokból való letöltéssel (downloading) kapcsolatos előadásoknak.

Az elmúlt évekhez hasonlóan nagy teret kapott mind az előadásokon, mind a kiállításon a kémiai információk keresése. Külön szekció foglalkozott a kémiai jellemzőket, adatokat tartalmazó faktografikus adatbázisokkal, mint amilyen a Heilbron és a Kirk-Othmer adatbázis. Nagy érdeklődést keltett az a bejelentés, hogy 1987-ben online is elérhető lesz a kémiában alapvető fontosságú Beilstein-kézikönyvsorozat. Az adatbázis szolgáltatói valószínűleg a Dialog és az STN lesznek.

Sok szó hangzott el a grafikus vegyületkeresésről a szerkezeti képletek alapján és a grafikus adatbevitelről. Elkészült a Derwent TOPFRAG nevű programja, amely elvégzi a berajzolt szerkezet kódolását, megszerkeszti a keresőprofil, amely ezután beolvasható a vonalra. A Derwent szabadalmi adatbázisban (WPI) a vegyületkeresésekhez nélkülözhetetlen a Derwent-féle ún. fragmentumkódok használata. A kézi kódolás viszont nagy szaktudást, sok időt igényel, és rendkívül nagy a hibalehetőség. Ezért nagy jelentőségű a TOPFRAG-szoftver, amely 1987. január 1-jétől megvásárolható lesz 475 £-os áron. A szoftver működtetéséhez szükséges berendezés: min. egy IBM XT/AT 1,5 Mbájt memóriával és 512 kbájt RAM-mal, megfelelő grafikus kártyával (pl. HERCULES) és az ábrák készítéséhez szükséges "egér". Ez a személyszámítógép-konfiguráció alkalmas a Beilstein cég által kifejlesztett SANDRA-szoftver használatához is, amely 1987-ben kb. 980 DEM-ért kerül majd forgalomba, és lehetővé teszi a vegyületek helyének gyors megkeresését a megfelelő Beilstein-kötetekben. A grafikusan kereshető adatbázisok száma a jövőben növekedni fog, így a Chemical Abstracts mellett grafikusan online kereshető lesz többek között a Derwent

WPI adatbázisa és az 1987-ben bevezetendő Beilstein-adatbázis.

A konferencia-előadásokon szó esett még az adatbázisokkal és szolgáltatóközpontokkal kapcsolatos felhasználói tapasztalatokról is.

A konferencia zárószekciója egy kerekasztal-vita volt, amelyen a szakma neves szakértői mondták el véleményüket az online keresés jelenéről és jövőjéről. Az online technika vitathatatlan fontosságának, korszerűségének és perspektivikusságának hangsúlyozása mellett érdekes szempontként vetődött fel a vitában több gyakorlati felhasználó véleménye. E szerint az adatbázis-készítők és -szolgáltatók eddig elsősorban a mennyiségi növekedésre és a profitra koncentráltak, kevésbé a felhasználókra. Az online piac további bővülését általában a végfelhasználók közvetlen bekapcsolásától várják, ugyanakkor az óriási számú adatbázis és szolgáltatóközpont közötti eligazodás, valamint a különféle parancsnyelvek el-sajátítása gyakran még a szakképzett közvetítőknek sem könnyű feladat. Éles különbséget tettek az "adat" és az "információ" között. Az online módszer, ill. a jövőben várhatóan majd széles körben használt CD ROM adatbázisok segítségével adatok tömegéhez lehet könnyen és gyorsan jutni. Ezek a — pl. bibliográfiai — adatok azonban önmagukban legtöbbször szinte használhatatlanok, akiknek igazán az adatok kiértékelésével, elemzésével nyert információ értékes.

A kiállítás

Az ideai kiállításon a 111 kiállító közül 17 mutatott be CD ROM-termékeket. Ezt a 17 kiállítót a kiállítás ismertetője külön kiemelve is felsorolta. Ezenkívül néhányan más optikai lemezes termékeket (képlemezen) mutattak be, illetve egyszer írható, sokszor olvasható optikai lemezhez való berendezést. A többi kiállító bemutatói jó alkalmat nyújtottak arra, hogy a felhasználók az adatbázis-szolgáltatókkal, illetve az általuk használt adatbázisok előállítóival konzultációkat folytassanak az év közben felmerült kisebb-nagyobb problémákról, kérdéseket tegyenek fel nekik, ingyenes online keresés keretében próbáljanak ki olyan keresési módokat, amelyekkel kapcsolatban a nyomtatott dokumentációból nem tisztázható kérdések merültek fel, hozzájussanak bizonyos dokumentációs anyaghoz vagy azok friss változatához (esetenként még egyébként konvertibilis valutáért árusított kiadványok ingyenes példányaihoz is). A kiállítás a fejlesztési tervekkel kapcsolatos információknak is jó forrása.

A legfontosabb kísérő események

Dialog Update '86

Ezt az összefoglalót a *Dialog Information Services Inc.* adatbázis-szolgáltató cég (USA) szervezte felhasználói továbbképzése és tájékoztatása céljából. A Dialog szolgáltatóközpont évente 8–10 ilyen rendezvényt tart, 3–4-et az USA-ban, a többit a világ más részein. 1986-ban ez volt a hatodik az USA területén kívüli Dialog Update '86 rendezvények közül. A hat közül 160 résztvevővel ez volt a leglátogatottabb, mivel időpontjában a nagy nemzetközi konferenciához csatlakozott.

Az összefoglaló három fő részből állt. Az első részben a rendszer parancsnyelvről tartottak továbbképző szemináriumot. Itt részben a parancsnyelv új lehetőségeit ismertették, másrészt pedig annak olyan sajátosságait, amelyekről úgy tapasztalták, hogy a legtöbb felhasználó előtt ismeretlenek. (Ez utóbbi csoportban olyan sajátosságok is szóba jöttek, amelyek a dokumentációs anyagokban nem szerepelnek.)

Az összefoglaló lehetővé teszi, hogy a jövőben a résztvevők bizonyos kereséseket az eddigieknél eredményesebben és olcsóbban végezzenek el. Általános tanulság az ott hallottakból, hogy olcsóbb részt venni a külföldön tartott továbbképző tanfolyamokon, mint — kizárólag nyomtatott anyagból tanulva meg az online keresés módszereit — az optimálisnál kevésbé hatékony és drágább online kereséseket végezni. Ezt támasztja alá az is, hogy 1986-ban a Dialog alapfokú és továbbképző online információkereső tanfolyamain világszerte összesen mintegy 22 000 felhasználó tartotta érdemesnek részt venni.

Az összefoglaló második részében a Dialog szolgáltatórendszer közeli terveit ismertették. Ezek közül kiemelésre méltó, hogy 1987-ben a Dialog Information Services sok más céget követve az adatbázisok online szolgáltatása mellett megkezdi azok terjesztését CD ROM-lemezen is. Az online szolgáltatásokban eközben tovább növelik a szolgáltatott adatbázisok (és ezen belül elsősorban a teljes szövegű adatbázisok) számát.

A harmadik részben a Dialog rendszeren elérhető adatbázisok előállítóitól közül jó néhányan ismertették terméküket négy párhuzamos szekcióban. Részben az új adatbázisok kerültek terítékre, részben pedig azok, amelyekben jelentős változás volt a közeljövőben.

Data-Star Update

A legtöbb szolgáltatóközponthoz hasonlóan a Data-Star is rendezett összejövetelt felhasználói tájékoztatására és továbbképzésére.

A rendezvény két fő részből állt. Az első részben a Data-Star londoni központjának, valamint a rendszert üzemeltető Radio-Suisse-nek (Svájc) a szakemberei ismertették a Data-Star terveit. A Data-Star a legnagyobb európai adatbázis-szolgáltató központtá vált az elmúlt néhány évben. A Data-Staron keresztül hozzáférhető NSZK-beli FIZ Technik adatbázisokkal együtt adatbázisainak száma eléri a 130-at. A Data-Star szakemberei elismerték, hogy eddig főleg a mennyiségi növekedésre törekedtek, nem nyújtottak elegendő és kellő mélységű információt a felhasználóknak az egyes adatbázisok és a rendszer használatáról. Ezzel is magyarázható, hogy a felhasználók általában csak egy-két adatbázist keresnek a Data-Staron, nem használják ki az adatbázisok széles választékát, mivel nem ismerik őket eléggé. A jövőben szakterület-specifikus szolgáltatásokat fognak bevezetni, több és részletesebb keresési és oktatási segédletet fognak készíteni. Olyan összeállításokat is készítenek, amelyekből megtudható, hogy bizonyos témák keresésére mely adatbázisok alkalmasak. Jelentős műszaki fejlesztéseket is terveznek: gateway- (kapu-) szolgáltatások; az online konferencián az év terméke címet elnyert Data-Mail mellett egy egyszerűbb DS-Mail elektronikus postaszolgálat bevezetése; új számítógépek üzembe helyezése (IBM 3081-K32, VAX). A parancsnyelv jelentősebb változásai: a CROS adatbázis szerkezetének megváltoztatása, a HELP funkció bevezetése. Az 1987-ben bevezetendő legfontosabb adatbázisok: Toxline, BIS Informat és a Tradstat (gateway-szolgáltatásként).

Az UPDATE második része témára orientált volt a következő tárgykörökben: műszaki, tudományos és orvosi adatbázisok; üzleti adatbázisok; Tradstat.

Ezekben a szekciókban általában nagyobb felhasználókat kértek fel, hogy mondják el tapasztalataikat. A Tradstat adatbázis másutt nem hozzáférhető export-import adatokat tartalmaz, amelyekre nagy a felhasználói igény. Az adatbázis 1987-től kizárólag a Data-Staron keresztül lesz elérhető, és terveik szerint az eddigi elég nagy éves előfizetési díj helyett a használattal arányos díjszabást vezetnek be.

Az 1986. évi online konferencián – az IOLIM történetében először – hazánkat két előadó is képviselte (a korábbiakon egy-egy magyarországi előadó már szerepelt). Előadásuk címe és magyar fordítása:

P. Jacsó (SZÁMALK):

Shopping around for microcomputer software in online directories – options versus wish list of a searcher

Tájékozódás a mikroszámítógépes szoftverekről az online útmutatókban – a lehetőségek és egy kereső kívánságlistája

T. Novák (OMIKK):

Searching the Chemical Abstracts database: a comparison of Dialog, Data-Star and CAS Online

A Chemical Abstracts adatbázis keresése: a Dialog, a Data-Star és a CAS Online rendszer összehasonlítása

Ezeken kívül *Jacsó Péter* a záró plenáris ülésen *Martha Williams* és *P. Holmes* mellett a harmadik felkért panelista volt az "Is there life beyond online?" (Van-e élet az "online"-on túl is?) című zárótémához.

Novák Teréz és Válas György
útijelentéséből összeállította: *Roboz Péter*
(OMIKK)

ADATBÁZISOK

Az adatbázisok és az online keresés rövid története

Az információs ipar legfontosabb jelensége az elmúlt húsz évben vitathatatlanul a számítógépes, de különösen az online adatbázisok megjelenése és népszerűvé válása volt. Az alábbiakban ennek a húsz évnek az eseményeit foglaljuk össze vázlatosan.

Időrendi áttekintés

A korai évek 1970-ig

Az első bibliográfiai adatbázisok keletkezése az 1960-as évek közepére tehető, amikor a referáló ki-